

Zb. Odsjeka povij. znan. Zavoda povij. druš. znan. Hrvat. akad. znan. umjet., 24(2006), str. 269-348

hrvatskoj bratovštini u Mlecima. Našavši se među osnivačima bratovštine, njihova se uključenosť u njezin rad, posvjedočena brojnim donacijama, kao i njihov udio u upravnim strukturama udruga može kontinuirano pratiti u dokumentima.

Dvanaesto poglavlje, *Sjećanja na zavičaj: obitelj, vjerske ustanove i posjedi u domovini u oporukama iseljenih Barana (127-137)*, preko analize oporučne građe, u kojoj se zapažaju učestala darivanja barskih crkvenih ustanova i tamošnjih duhovnih osoba, ističe da unatoč tome što su Barani najčešće bili trajno iseljeni i prilagođeni u svakodnevicu Mletaka, nisu prekidali veze sa zavičajem.

Na sljedećim stranicama knjige (137-140), u trinaestom poglavlju, autorica se bavi neželjenom nazočnošću Barana u Mlecima, tj. onim aktivnostima Barana koje su smatrane nezakonitim, neprimjerenim i sudski kažnjivim. Riječ je o slučajevima koji su zabilježeni u spisima pojedinih mletačkih magistratura te mletačke inkvizicije.

O istaknutim barskim pojedincima koji su u svom vremenu imali zapaženu društvenu i kulturnu ulogu u Mlecima govori poglavlje *Pisci, slikari, zlatari i diplomatski poslanici - tragom znamenitijih Barana u Mlecima (141-153)*. Autorica predstavlja niz zapaženih pojedinaca, sudionika političkoga, crkvenog i kulturnog života u Mlecima te putem primjera ističe ravnopravnu uključenosť Barana u tadašnje zapadne intelektualne i kulturne tokove.

Posljednje, petnaesto poglavlje, donosi završni zaključak o svemu prethodno izloženom u knjizi. Ponovo se ističu glavne sastavnice nazočnosti Barana u Mlecima te na taj način naglašava i dokazuje kako su oni činili neodvojiv dio hrvatske iseljeničke zajednice.

Nakon toga slijede *Prilozi (165-215)* u kojima autorica donosi najprije popis oporuka barskih iseljenika u Mlecima (kronološkim redom), a zatim i prijepise dvanaest odabranih oporuka te prijepis molbe obitelji Šestan mletačkom Senatu kao i prijepis procesa mletačke inkvizicije vođen protiv jednog Baranina u Mlecima.

U cjelini naslovljenoj *Izvori i literatura (215-229)* autorica donosi iscrpan popis najprije neobjavljenih, a potom i objavljenih, izvora te literature.

Kao posljednje cjeline na kraju knjige nalaze se *Kazalo osoba i Kazalo toponima i etnonima (229-245)* te kratka *Bilješka o autorici (249-251)*.

Knjiga je važan doprinos u osvjetljavanju hrvatsko-mletačkih povijesnih i kulturnih veza i bitan prilog rasvjetljavanju povijesti hrvatskih zavičajnih skupina u Mlecima među kojima je, što se vidi iz knjige, sasvim istaknuto mjesto i ulogu imala i barska zajednica koja je, iako desetljećima historiografski zanemarivana, po svim svojim temeljnim sastavnicama činila neizostavan dio hrvatske iseljeničke zajednice u gradu na lagunama.

Marina Butorac

Fani Celio Cega, *Svakidašnji život grada Trogira od sredine 18. do sredine 19. stoljeća*, Književni krug Split, Biblioteka znanstvenih djela, sv. 143, Split 2005., 239 str.

Povijest i kulturna baština grada Trogira, tog jedinstvenoga bisera pod zaštitom UNESCO-a, iznimno je atraktivna istraživačka tema. Međutim, iako je o brojnim sastavnicama trogirске prošlosti, posebice o njegovoj spomeničkoj baštini, napisan nemali broj znanstvenih prinosâ iz pera hrvatskih i stranih istraživača, razdoblje trogirske ranonovjekovlja, posebice trogirske svakodnevlja i kulture življenja njegova stanovništva, ostalo je pomalo zanemareno i ni približno dovoljno obrađeno istraživačka tema.

Trogirska povjesničarka Fani Celio Cega, dugogodišnja proučavateljica trogirске kulturne povijesti u ranomu novom vijeku (posebice u 17. i 18. stoljeću), u svojoj doktorskoj disertaciji, priređenoj za tisak i objavljenoj marom ugledne splitske izdavačke kuće Književni krug, predstavlja privatni i društveni život u Trogiru u doba posljednjih desetljeća vladanja Mlečana u Dalmaciji, nakon sloma te vladavine 1797. godine, izmjene kratke vladavine Austrije i Francuza te ponovno Austrije koja nastavlja vladati u tradicionalnom duhu prve polovine 19. stoljeća. Studija se zasniva na podrobnom iščitavanju postojećih saznanja historiografije (one koja se ponajprije bavila Trogirom i one koja obrađuje društvenu, kulturnu i gospodarsku povijest drugih dalmatinskih gradova) te na raščlambi gradiva iz Državnog arhiva u Splitu (ponajprije ondje pohranjene zbirke Arhiv Fanfogna-Garagnin, Arhiv Slade-Šilović te Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju) i iz Muzeja grada Trogira (Arhiv Muzeja grada Trogira, Knjižnica Garagnin-Fanfogna i dr.).

Knjiga je podijeljena na osam temeljnih cjelina, koje sadržavaju manja potpoglavlja. Uvodni, odnosno početni dio knjige obrađuje *Prilike u Europi od sredine XVIII. do sredine XIX. stoljeća* (5-37), posebice opće prilike u Dalmaciji i Trogiru. Raščlanjuju se posljedice burnih političkih mijena koje su zadesile dalmatinski te tako i trogirski kraj, u doba sutona Mletačke Republike i njezina konačnog silaska s povijesne pozornice, uspostave prve austrijske vlasti (1797.-1806.), razdoblju francuske uprave (1806.-1814.) te uspostave druge austrijske uprave (od 1814.) koja će trajati do okončanja Prvoga svjetskog rata. Posebnu pozornost autorica pridaje kulturnim utjecajima koji su djelovali na oblikovanje trogirskoga kulturnog krajobraza, kao i na način života i svakodnevlje Trogirana. Utjecaj Mletačke Republike, više od četiri stoljeća gospodarice Dalmacije, pri tome je (svakidašnji život, kultura stanovanja, graditeljstvo i dr.) bio pretežit.

Slijedi *Kratak osvrt na povijest i ulogu obitelji Garagnin, odnosno Garagnin-Fanfogna* (37-43), koja je svojom gospodarskom snagom (trgovina) i utjecajima na društveni i kulturni život u velikoj mjeri obilježila trogirsko 18. i 19. stoljeće. Posebno istaknuti odvjetci obitelji bili su Ivan Luka (1722.-1783.), rapski biskup i splitski nadbiskup, prvi poznati intelektualac u obitelji, koji je – sakupivši velik broj knjiga i rukopisa pretežno vezanih za crkvenu povijest – udario temelje slavnoj obiteljskoj knjižnici. Njegovi su nećaci Ivan Dominik (1761.-1848.), intelektualac i političar u doba francuske uprave (na čelu civilne uprave Dubrovnika), odlikovan Legijom časti i naslovom baruna, te Ivan Luka (1764.-1841.), fiziokrat i autor vrijedne rasprave o unaprjeđenju dalmatinskog poljodjelstva (*Riflessioni economico-politiche sopra la Dalmazia*).

Središnji dio knjige bavi se kulturom stanovanja, odijevanja i društvenim životom Trogirana (posebice patricijskog sloja) u posljednjim desetljećima opstojnosti Mletačke Republike i tijekom prve polovine 19. stoljeća. Cjelina *Opremljenost, vanjski i unutrašnji izgled kuća* (45-94) podrobna je, na arhivskim vrelima (inventari, razni računski spisi, crteži, nacrti i dr.) zasnovana raščlamba obiteljskih kuća istaknutih trogirskih obitelji (Garagnin), plemićkih palača drevnih trogirskih patricija, ali i kuća pripadnika građanskog sloja (primjeri kuća Ivana Picinija i Nikole Lubina). Opisuje se raspored interijera kuća, opremljenost namještajem, nabrajaju brojni uobičajeni onodobni uporabni predmeti (ponajprije uvezeni iz Mletaka) te upućuje na pretežit mletački utjecaj u graditeljstvu i u osmišljavanju unutrašnjosti stambenih i komunalnih objekata. Važno mjesto u znanstvenoj raščlambi autorica pridaje kuhinji, blagovanju i prehrani negdašnjih Trogirana (95-116). Na osnovi podataka iz vrela opisan je

izgled kuhinje obitelji Garagnin, kao i izgled kuhinja građanskih obitelji (Lubin), način nabave i vrste kuhinjskog posuđa (pribori za jelo), oprema stola za blagovanje te način prehrane (vrsta namirnice, njihova nabava, priprema jela u bogatijim i siromašnijim obiteljima).

Jedna od središnjih tema knjige svakako je i podroban osvrt na *Odijevanje* (117-158) u Trogiru s kraja 18. i u prvoj polovini 19. stoljeća. U odijevanju su tada bili dominantni talijanski modni trendovi, ali je bilo – također posredovanjem talijanskih gradova – i utjecaja iz Francuske. Bogatiji slojevi pratili su modne novine kupujući odjeću uglavnom u Italiji (ali u zakašnjenju) te su je običavali nositi mnogo duže nego što je to bio običaj u većim europskim središtima. Građanstvo ih je nastojalo oponašati u skromnijoj mjeri, dočim su se pučani zadovoljavali jednostavnom odjećom koja se nosila godinama, osvježena tek ponekim modnim detaljem. U sklopu te cjeline autorica pomno raščlanjuje način odijevanja trogirskih plemkinja i bogatijih građanki (vrste odjeće i obuće, modni detalji, nakit i dr.) te su ta istraživanja ujedno i vrlo važan prinos za proučavanje društvenoga svakodnevlja Dalmacije u cjelini, a razjašnjenje terminologije (nazivlja odjevnih predmeta, zabilježena u vrelima na talijanskom jeziku, odnosno na mletačkom dijalektu), u velikoj mjeri pomaže istraživačima pri raščlambi istovjetne problematike koja se odnosi na neke druge dalmatinske gradove.

U odnosu na neke druge sastavnice iz društvenoga i kulturnog života onodobnoga Trogira, zabavni je život ponajmanje bio predmetom znanstvenog interesa. U cjelini naslovljenoj *Kazalište, glazbeni život, zabave* (159-174) donosi se zanimljiv osvrt na kazališne predstave u Trogiru (uloga bratovština, trogirsko kazalište, karnevalske priredbe, *casino* i dr.), na glazbeni život (gostujuće družine, nabava orgulja, katedralni zborovi, pučki pjesnici, trogirski narodna glazba, narodna kola i plesovi i dr.), a zasebno se poglavlje odnosi na hazardne igre te ostale oblike zabave u Trogiru (viteške igre, regate, loptanje i dr.). Zasebna cjelina knjige jest i obrada knjižnica u Trogiru (175-184), od kojih ona obitelji Garagnin, sačuvana do danas i bogata naslovima, upućuje na visoku intelektualnu razinu ondašnje trogirske gradske elite. U završnoj cjelini knjige nalazi se pregledan i istraživačima vrlo uporabljen i dragocjen osvrt na historiografiju o trogirskom svakodnevju 18. i 19. stoljeća, kao i na temeljne ciljeve istraživanja u ovoj monografiji (185-188).

Na kraju knjige nalaze se pregled uporabljene literature (189-197) i arhivskih vrela (199), zaključak (201-205), sažetak na engleskom (207-212) i hrvatskom jeziku (213-214), popis ilustracija u knjizi (215-217), kazala osoba i zemljopisnih pojmova (221-235) te sadržaj (237-239).

Monografija Fani Celio Cega novi je vrijedan izdavački pothvat višestruko dokazanoga splitskog nakladnika Književni krug, a znanstvenoj i široj čitalačkoj javnosti dragocjen je prinos upoznavanju dalmatinskoga (trogirskog) svakodnevlja na isteku ranoga novog vijeka i u početnim desetljećima modernoga doba. Knjiga je nastala kao rezultat autoričinih višegodišnjih istraživanja trogirskega društva, kulturnog života i svakodnevlja u tom razdoblju, zasnovanog na podrobnom uvidu u arhivsku građu iz splitskih i trogirskih pismohrana. Pomnom raščlambom svih temeljnih sastavnica iz svakidašnjeg života trogirskih plemića, građana i pučana autorica je ujedno ponudila i vrlo uporabljen model za istraživanje sličnih tema iz prošlosti hrvatskih uzornih gradova.

Lovorka Čoralić